

20.12.2011

Dnro 127/2/11

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

KÄRÄJÄOIKEUKSIEN PÄIVYSTYSJÄRJESTELMÄ EI AINA VASTAA POLIISIN TARPEITA

1
ASIA

Oikeusministeriö antoi vuonna 2003 asetuksen vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa eräissä tapauksissa (1000/2003). Laillisuusvalvonnassa on käynyt ilmi, että tämän asetuksen mukainen käräjäoikeuksien päivystysjärjestelmä ei kaikilta osin aina vastaa poliisin tarpeita. Poliisilla voi esimerkiksi olla erittäin tärkeää päästä käyttämään pakkokeinoa heti, mutta pakkokeinon käyttö edellyttää tuomioistuimen päätöstä.

Otin asetuksen muutostarpeen omana aloitteena selvitettäväksi.

Oikeusministeriö antoi asiassa lausuntonsa.

2
RATKAISU

Totean ensinnäkin, että puheena oleva asetus ei koske lainkaan poliisilain 3 luvun mukaisia toimenpiteitä. Nämä asiat voivat olla aivan yhtä kiireellisiä kuin pakkokeinolain mukaiset toimenpiteet; itse asiassa ne ovat lähtökohtaisesti usein jopa vielä kiireellisempiä. Osa toimenpiteistä on vieläpä sellaisia, että poliisimies ei voi edes kiireellisessä tapauksessa tehdä päätöstä niistä itse. Selvin esimerkki on poliisilain 31d §:n 2 momentin mukainen telekuuntelu, jota voidaan käyttää, kun se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi. Tällaiset tilanteet voivat olla erittäin kiireellisiä. Kuitenkaan tätä kuten ei mitakaan poliisilain mukaisia toimenpiteitä ole asetuksessa otettu päivystysjärjestelmän piiriin.

Tietyissä tilanteissa poliisilla on oikeus päättää esimerkiksi pakkokeinolain 5a luvun mukaisesta televalvonnasta, jos asia ei siedä viivytystä. Käsitykseni mukaan lainsäätäjän tarkoitus on, että poliisi päättää pakkokeinon - tai poliisilain mukaisen tiedonhankintakeinon - käytöstä vain, jos asia on todella niin kiireellinen, ettei tuomioistuin ehdi asiasta päättämään. Puheena olevan asetuksen 2 §:n 2 momentin mukaan arkisin käräjäoikeuksien kanslioiden aukioloajan ulkopuolella ei voida käsitellä kuin telekuunteluvaatimuksia tai niiden kanssa samassa yhteydessä esitettäviä televalvontavaatimuksia - ei siis esimerkiksi pelkkää televalvontavaatimusta tai teknistä tarkkailua koskevaa vaatimusta. Oikeusministeriöstä saamassani selvityksessä ei ole esitetty perusteltua syytä tällaiselle rajaukselle. Ainakaan pelkästään taloudelliset syyt eivät mielestäni ole riittävä peruste. Osa teknisestä tarkkailusta on sitä paitsi sellaista, ettei poliisimies voi edes kiiretapauksessa tehdä päätöstä toimenpiteestä itse.

Totean myös, että asetus ei lainkaan koske pakkokeinolain 5a luvun 3a §:n mukaista matkaviestimen sijaintitiedon hankkimista. Tästäkään toimenpiteestä ei poliisimies voi päättää edes kiiretapauksessa. Asetus ei myöskään koske tullilaissa säädeltyjä toimenpiteitä (ks. tullilaki 20a-20f §).

Oikeusministeriön mukaan asetus on toiminut ainakin tyydyttävästi. Minulla ei sinänsä ole aihetta kyseenalaistaa tätä arviota. Oikeusministeriökin on kuitenkin todennut, että koska sääntelyssä on havaittu aukkoja, ministeriö on valmis ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin. Joka tapauksessa asetus kaippaa ministeriön mukaan päivittämistä muun muassa käräjäoikeusverkoston muutosten johdosta.

Edellä esille otetut esimerkit osoittavat mielestäni sen, että asetuksen muutos on tarpeen. Ainakin vaatimukset toimenpiteistä, joista voi päättää vain tuomioistuin, tulee aina voida käsitellä käräjäoikeuksien kanslioiden ulkopuolisena aikana. Mielestäni olisi perusteltua, että sama koskisi kaikkia pakkokeinolain 5a luvun mukaisia pakkokeinoja ja poliisilain 3 luvun tiedonhankintaa sekä tullilaissa säädeltyjä vastaavia toimenpiteitä riippumatta siitä, olisiko poliisilla kiireellisissä tapauksissa oikeus myös itse päättää toimenpiteestä.

Asetuksen muutosta valmisteltaessa tulisi nähdäkseni kuulla ainakin tuomioistuimia, poliisia, tullia ja Rajavartiolaitosta. Huomioon tulisi ottaa myös vuonna 2014 voimaantulevat uudet säännökset, erityisesti uusi pakkokeinolaki ja poliisilaki sekä tullilain muutos.

Saatan käsitykseni puheena olevan asetuksen muutostarpeesta oikeusministeriön tietoon. Pyydän sitä 31.5.2012 mennessä ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin asiassa on ryhdytty.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi myös Poliisihallitukselle, Tullihallitukselle, Rajavartiolaitoksen esikunnalle ja Pääesikunnalle.